

Мороз Ірина,

науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

ІНТЕГРОВАНІ ЗАВДАННЯ З ІСТОРІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ

В умовах війни актуальним є формування в учнів комплексних вмінь, таких як критичний аналіз інформації, проблемне розв'язування, прийняття та коригування рішень, адаптація до непередбачуваних та екстремальних ситуацій. Для досягнення цієї мети необхідно знайти ефективні методи та ресурси підвищення якості освіти. Одним із сучасних освітніх трендів є інтегрований підхід. Ця тенденція впливає на розвиток загальної середньої освіти в цілому та на громадянську та історичну освіту зокрема.

Згідно з державним стандартом базової середньої освіти, педагоги та автори навчальної літератури повинні орієнтуватися не на насичення учнів інформацією, а на формування в них системного мислення, уміння працювати з інформацією, а саме – виділяти в масиві інформації основне (потрібне), розв'язувати складні проблеми та приймати зважені рішення [1]. Інтегроване навчання є одним із засобів формування системного типу мислення в учнів, оскільки воно ґрунтується на наукових ідеях та концепціях, що дають цілісне уявлення про історію, людину, суспільство, світ та культуру [4].

На основі результатів онлайн анкетування, проведеного нами, можна зробити висновок, що більшість опитаних вчителів історії позитивно оцінюють інтегративний підхід в навчанні історії та визнають його потенціал у розвитку ключових та предметних компетентностей учнів; подоланню фрагментарності та мозаїчності їх знань, формуванню інтегративного (системного) типу мислення в учнів, забезпеченню зв'язку навчання з життєвою діяльністю людини.

Інтегроване навчання реалізується за допомогою інтегрованих завдань. Зокрема, аналіз відповідей на питання анкети показав, що при застосуванні інтегративного підходу в освітньому процесі 70,3% опитаних вчителів історії використовують на уроках інтегровані завдання. Водночас лише 17,5% педагогів зазначили, що учні охоче виконують завдання, для виконання яких необхідно застосовувати знання з інших предметів, 77,3% респондентів зазначили, що учні ставляться до таких завдань по різному (залежно від рівня підготовки та вподобань), а 5,2% вказали, що учні виконують такі завдання неохоче.

У науково-методичній літературі не існує однозначного визначення поняття «інтегроване завдання». Як зазначають М. Гром'як та О. Федчишин, інтегроване завдання – це проблемна ситуація, що охоплює різні сфери діяльності людини та вимагає вміння застосовувати набуті знання на практиці. На думку дослідників, розв'язування такого типу завдань полягає у вирішенні

реальної життєвої чи навчальної проблемної ситуації та передбачає практичне застосування знань, умінь та навичок, які учні набули, вивчаючи різні навчальні предмети [2, с. 167].

Т. Засекіна пропонує інший підхід до визначення поняття «інтегроване завдання». За дослідницею, інтегроване завдання – це завдання, що має ознаки контекстного, комплексного, ситуаційного, практикоорієнтованого, компетентнісного. На її думку, усі згадані у визначенні типи завдань мають ознаки інтегрованих, оскільки розв'язування їх потребує інтегрованих умінь, спрямоване на розвиток такої інтегрованої якості особистості, як компетентність, розвиває гнучкі й жорсткі навички [3, с. 304].

Як підкреслює О. Савченко, формування компетентностей учнів вимагає охоплення міжпредметними (інтегрованими) завданнями усіх структурних елементів цих утворень. Згідно зі структурою компетентності дослідниця виділяє три види міжпредметних (інтегрованих) завдань: 1) знаннєвий, або когнітивний (збагачення, доповнення знань учнів); 2) діяльнісно-операційний (оволодіння універсальними пізнавальними вміннями; критичним мисленням; розвиток творчих здібностей; умінь перетворювати вербальну інформацію у знакову – схеми, моделі, таблиці); 3) ціннісно-орієнтовані (формування і розвиток почуттів, ставлень, висловлювання рефлексивних оцінювальних суджень щодо прочитаного, побаченого, почутого) [5, с. 14].

На наш погляд, метою застосування інтегрованих завдань на уроках історії є розвиток ключових компетентностей учнів, системного типу мислення, практичних умінь і навичок здобуття суб'єктивно нових знань з історії. Вважаємо, що основною їх ознакою є наявність навчальної проблеми, що вимагає пошуку нових знань, способів (умінь) і стимулювання активного використання в навчанні зв'язків, відношень, доведень. Інтегроване завдання з історії повинно містити: 1) передбачуваний спосіб діяльності учня (доведіть, визначте, порівняйте, охарактеризуйте тощо); 2) формулювання самого завдання, яке складається з умови чи змісту того, що складає певну історичну/суспільну подію, явище, процес; 3) джерела інформації (текст підручника, уривок з писемного/усного джерела, візуальне джерело, статистичні дані, ілюстрації, історичні реконструкції, історичні карти, Інтернет-ресурси, фонди музеїв, іноді це можуть бути власні знання учня) [4].

Основними методичними вимогами до конструювання інтегрованих завдань є: 1) відповідність модельній навчальній програмі та меті уроку (завдання мають стосуватися найважливіших понять та історичних фактів, що вивчаються впродовж навчальних тем та охоплювати, якщо це можливо, різні види джерел інформації); 2) конкретність, логічність та лаконічність; 3) досяжність у виконанні учнями самостійно чи за керівництва вчителя; 4) відсутність підказування в умові. Інтегровані завдання для учнів мають також передбачати оптимальне поєднання різних форм навчання: індивідуальної, парної, групової та колективної, що має бути зазначено в інструкціях до виконання завдань.

Отже, інтегровані завдання є необхідним елементом навчально-пізнавальної діяльності на уроках історії, оскільки сприяють розвитку ключових компетентностей учнів, цілісних уявлень про історичний розвиток людства, багатогранність і різноманіття цивілізацій і держав в минулому; забезпечують формування системного мислення та підвищення мотивації навчання, формування пізнавального інтересу до предмета [4].

Література

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-devaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnovi-zagalnovi-serednovi-osviti-i300920-898>
2. Гром'як М. І., Федчишин О. М. Інтегровані завдання як засіб формування ключових компетентностей учнів. Підготовка майбутніх учителів фізики, хімії. Біології та природничих наук у контексті вимог Нової української школи : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 20-21 травня 2019 р., м. Тернопіль. Тернопіль: Вектор, 2019. с. 167-170.
3. Засекіна Т. М. Інтеграція в шкільній природничій освіті: теорія і практика : монографія. Київ, Україна: Педагогічна думка, 2020. 400 с.4. Мороз П. В., Мороз І. В. Інтегровані завдання шкільного підручника історії як засіб формування компетентностей учнів. Проблеми сучасного підручника: ключові компетентності та предметні навички: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет конференції (електронне наукове видання), 20-21 травня 2021 р. м. Київ. Київ, Україна: Педагогічна думка. С. 45-46.
5. Савченко О. Я. Система міжпредметних завдань на уроках літературного читання: методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 104 с.

Мороз Петро,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

РОЛЬ ШКІЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВИТИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Роль історії як науки та навчального предмета в суспільстві важко переоцінити. Шкільна історична освіта завжди відігравала важливу роль в формуванні свідомості та ідентичності учнів. Як зазначав французький історик Марк Блок, «незнання минулого не тільки шкодить пізнанню сучасного, але й ставить під загрозу всяку спробу діяти в сучасному».

У контексті російсько-української війни історична освіта стала надзвичайно актуальною, оскільки сьогоденні події мають глибоке історичне коріння. Крім того ця війна є не лише збройним, але й інформаційним та ідеологічним протистоянням, у якому Росія намагається знищити суверенітет, територіальну цілісність та національну ідентичність України. Виходячи з